

M. TEIȘANU: COPIL ÎN FLORI.

M. TEIȘANU: COLȚ DE PRIDVOR.

BUGĂRII

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Atentatul dela Oradea-mare.

Lumea românească eră preocupată de stăruințele celorce voiau să restabilească ordinea și pacea în casa proprie, când deodată, așa din bun senin ne vine vestea, că la Oradea-mare s'a săvârșit unul dintre cele mai infernale atentate la ființa noastră românească: 16 clerici români de confesiunea gr.-cat. au fost eliminați din seminarul romano-catolic pentru motivul, că în conversația lor particulară întrebunțau limba românească, pe când în regulamentul seminarial limba maghiară e indicată ca limbă oficioasă a institutului. Atentatul acesta brutal, săvârșit tocmai de ceice să cred depozitarii principiilor moralei creștine, întemeiate pe iubire, ne-a determinat, ca uitând pe un moment necazurile interne, să ne unim glasurile noastre într'un strigăt de protestare. Acesta-i meritul atentatului. Dar se înșală grozav ceice cred, că în fața unei încălcări atât de temerare a limbei românești, datorința noastră de Români s'ar mărgini la proteste solemne cu vorbe mari și la adrese lungi cu vorbe calde de aderență. Datorința noastră e să punem acest atentat sub lupa examinătoare și căutând după cauzele, cari l-au pricinuit să luăm deodată și măsurile de îndreptare. Cazul e complicat fiind boala veche și organică. Pentru aflarea și constatarea adevărului vom întrebunța o metodă pe cât de simplă, pe atât de naturală. Atentatul dela Oradea-mare, în sufletul neamului românesc a provocat deodată sentimente de bucurie și sentimente de durere. Căutând după justificarea psihologică a acestor două

sentimente, diametral opuse, vom deslegă însaș problema.

La gestul celor 16 clerici, cari, — puși în fața alternativei: sau vă lăpădați de întrebunțarea limbei materne, sau vă aruncăm pe stradă în cap de noapte, — au dat răspunsul categoric și plin de demnitate: „dacă ne luați limba maternă, poftiți și revereanda“, — toată suflarea românească a tresărit de mândrie și admirație! De ce? Pentru că gestul acesta prin care conștiința națională a celor 16 clerici a erupt într'o manifestare atât de bărbătească, ne-a venit din țara fără soare, din țara întunerecului, unde să adăpostesc cu predilecție bufnițele și șobolanii naționali; ne-a venit tocmai dela Oradea-mare, loc însemnat cu negru pe harta neamului, pentru umilirea și rușinea, câtă a trimis asupra noastră de vreme îndelungată. Credincioșii ambelor biserici, poporul dela sate din țara Bihorului, îngenuchiat de multele mizerii materiale, lipsit de cel mai elementar razim moral, ce i l-ar putea oferi o școală românească, despoiat chiar și de nădejdea într'un viitor mai bun, ne-am obișnuit a-l crede pierdut pentru neamul nostru românesc.

Conducătorii naturali ai poporului, clasa lui intelectuală, orbită de puterea materială a nemeșilor cu păduri și latifundii imense, lipsită de forța morală pe care ți-o oferă o solidă cultură națională; preoțimea bisericii rom. gr.-cat. crescută în școale medii și în seminarii străine, cu o mentalitate incoloră, cu o educație familiară întemeiată pe lectura păssei jidano-maghiare: iată conturile din

cari prevedeam, că în curând să va desprinde un dezastru național. Credeam, că în țara Bihariei, s'a stâns de mult conștiința națională, așternând pat cald tuturor transfugilor și trădătorilor de neam, în coadă cu Pituk și în frunte cu vicarul Mangra. Și nu credeam, că în pământul acesta umed și părăginit trunchiul neamului românesc, mâncat de dușmani interni și bătut de vremuri grele, va mai putea odrăzli vâlstare atât de viguroase, cum s'au dovedit a fi cei 16 clerici, cari un moment „au schimbat porecla în renume“. De aceea neamul românesc de pretutindenea, întocmai ca Părintele din parabola fiului pierdut, a îmbrăcat haine de sărbătoare și a tăiat vițelul cel mai gras, pentru că în gestul celor 16 clerici a văzut reînvierea conștiinței naționale.

Acest sentiment de bucurie și admirație, în care sufletul neamului românesc s'a desfășurat ca într'un frumos răsărit de soare, a fost înlocuit de grabă printr'un alt sentiment de legitimă revoltă. Și iarăș va trebui să ne întrebăm: de ce? Am așteptat sau a crezut cineva, că clericii noștri așezați prin seminariile maghiare-catolice vor fi purtați pe palme? A crezut cineva, că în acele seminarii li se va da o educație solidă și potrivită cu chemarea lor de adevărați păstori ai poporului nostru? A crezut cineva, că în acele seminarii li se va vorbi despre trecutul neamului nostru plin de fapte eroice și li se va desemna conturile unui vis „de care ne-au murit moșii și părintii?“ A crezut cineva, că în acele seminarii li se va spune, că limba românească e dulce ca fagurul de miere, e armonică, mlădioasă și colorată ca poienele înflorite în puterea verii? A crezut cineva, că în acele seminarii li se va spune clericilor, că există și o literatură românească bogată în opere de artă neperitoare? A crezut cineva, în fine, că chemarea acelor seminarii a fost și este se crească caractere religioase-morale, apostoli devotați bisericii creștine, întemeiate de Hristos? Nu cred, că în familia neamului nostru se va afla un singur fiu atât de naiv, ca să răspundă afirmativ la întrebările de mai sus! Din contră, toți am fost convinși, că seminariile maghiare-catolice, în cari își face educația o însemnată parte

a teologilor aparținători bisericii române gr.-cat. sunt pseudo-institute de învățământ și educație. Că aceste seminarii sunt simple pepiniere de maghiarizare, al căror scop final, urmărit cu sistem, este înstrăinarea păstorilor de turma credincioasă. Când între păstor și turma păstorită nu va mai fi nici o legătură firească, intimă; când demoralizarea clerului, prin înstrăinarea lui de aspirațiile naționale și prin dotarea cu ajutoare bănești, va fi completă, atunci subjugarea națională nu mai întimpină nici o piedecă. Că limba românească în aceste seminarii a fost și este tratată ca o cenușotcă, că întrebuințarea acestei limbi e eschisă și boicotată din salele de prelegeri, din musee și din celelalte locuri de întâlnire, și că elevii români numai în șoapte și pe ascuns pot să se înțeleagă în limba mamei lor, întocmai ca criminalii, cari se înțeleg pe ascuns asupra vreunei fărădelegi, asta o știe toată lumea. Atunci, de ce această revoltă când ni se spune, că 16 teologi au fost eliminați din seminarul romano-catolic dela Oradea-mare pentru că n'au voit să se lapede de limba lor maternă? Atentatul acesta nu e nou, are precedent, și nu ne poate surprinde decât prin brutalitatea lui.

Ajunși aci, și credincioși programului acestei reviste, va trebui să constatăm, că o bună parte din revolta sufletului nostru e pricinuită de lipsa de îngrijire din partea acelorora, cari vor trebui să răspundă de soarta poporului nostru, înaintea lui D-zeu și înaintea oamenilor. Nu putem înțelege, cum cea mai bogată dintre toate eparhiile ambelor biserici române, eparhia Orăzii-mari cu venite mai mari decât venitele tuturor celorlalte eparhii împreună, a putut decenii de-arândul se suferi această revoltătoare stare de lucruri?

În seminariile bisericii române gr.-or., pe lângă jertfele fondurilor centrale, clericii plătesc sume destul de considerabile pentru dobândirea carierei lor; în seminariile gr.-cat. teologii beneficiază din milostenia mărișilor înaintași, iar în dieceza dela Oradea-mare, unde surescenența necesară s'ar putea întreține într'un seminar propriu numai din venitul ghindei din pădurile episcopoești, cu

o nepăsare inexplicabilă se trimit tinerii, ieșiți din școale străine, în seminarii maghiare-catolice. În felul acesta conducerea bisericească, care în cazul de față nu poate invoca nici macar proverbiala sărăcie, în mod fatal a contribuit la prăpastia grozavă, ce există între popor și preoțimea aceleia. Cei 16 corbi albi au semnalat pericolul iminent și dacă conducerea bisericească nici în ceasul al unsprezecelea nu va ști să-și facă datoria, să va face părtașe celui mai urât păcat național.

Pentru justificarea istorică a actului memorabil dela 1700 se invoacă împrejurarea, că prin acesta s'a deschis larg și pentru neamul românesc porțile culturii naționale.

Biserica română gr.-cat. prin întemeierea și susținerea de școale românești a întărit justificarea istorică a actului dela 1700. Astăzi însă, când puterea de viață, proprie unei sănătoase culturi naționale, țîșnește și să revarsă bogat din alte multe izvoare, nu poate fi chemarea tocmai a bisericei române gr.-catolice din dieceza Orăzii-mari, ca să împiedece această revărsare binecuvântată. Aceste sunt credințele, pe cari le-a trezit în sufletul nostru atentatul dela Oradea-mare, și acestor credințe ne-am simțit datori 'a le da expresie fără încunjur și fără intenția de a pricinui supărări personale.

Celor șasesprezece frați le strângem mâna cu căldură.

Ulyse.

Lacul.

La geamul meu de lângă lac
Se bate apa 'n scânduri,
La geamul meu de lângă lac,
Se fac încet și se desfac
In mine-atâtea gânduri . . .

Pe rând vin undele de mor
Și 'n murmur se destramă,
Pe rând vin undele de mor
Și parc' aleg din gura lor
Pe nume cum mă chiamă . . .

Le-ascult de sara când încep
In tremur să tresăie,
Le-ascult de sara când încep,
Le-ascult și nu le mai pricep
Năvalnica bătaie . . .

Eu m'am gândit de-atâteaori
Și mintea mea se 'ntreabă,
Eu m'am gândit de-atâteaori:
Ce tainici, nepătrunși flori
De 'ntinsul lac mă leagă? . . .

Pe semne tu care te-ai dus
I-ai răfăcit pe maluri,
Pe semne tu care te-ai dus,
Intr'un târziu și trist apus
Te-ai oglindit în valuri . . .

De-atunci îl sbuciumă mustrări
Și 'n noapte plânge lacul,
De-atunci îl sbuciumă mustrări
Și simte-aceleași frământări
Ca dorul meu, săracul . . .

Octavian Goga.

Bătrânii.

De câteori trec prin orașul B., mă abat pe un ceas-două la cafeneaua din colțul aleei, să iau un capușiner și să resfoiesc revistele străine, cu cari nu mă prea întâlnesc pe acasă.

Am și câțiva prieteni acolo și foarte arare mi se întâmplă să fiu singur.

În după amiaza aceea de primăvară timpurie, am hoinărit însă mai mult ca de obicei prin oraș, m'am abătut pe la librării, așa că pe când m'am dus la cafenea, societatea mea se împrăștiase și abia doi bătrâni mai stau la masa obișnuită, lângă geam.

Ei mă întâmpină cu multă bunăvoință, întinzându-mi mâna:

„De ce ai întârziat atâta? Te așteptam, căci îți auzisem de veste... A fost o discuție azi... să regreși că n'ai luat parte; eră cât p'aci să ne încăierăm“.

Încurc ceva, să-mi scuz întârzierea și când să comand chelnărului obișnuitul capușiner, unul din ei mă face atent:

„Nu luă cafea. Avem bere „Salvator“, ar fi păcat să pierzi ocazia.

— Adevărat“.

Comand o halbă și nu-mi pot reține un zâmbet, trezit din un colț uitat al amintirilor, ce încep să mi se răscolească. Văd placatele cu litere cât pumnul dela „Gambrinus“, îmi amintesc de halbele, pentru cari economizam cu săptămâni înainte... florăresele imbiie toporași și viorele la răspântii... un miros de pământ proaspăt trece dealungul bulevardelor, umflându-ne plămâni: vine primăvara! Ieșiam zăpăciți de atâta lectură din biblioteca universității, nu ne mai abăteam pe corso, căci gândul nostru începea să-și întinză aripile în sborul spre culmile și văile copilăriei noastre. Suflam o halbă-două, făceam o tură dealungul șoselei și ne bucuram de goana birjelor, din cari femei frumoase aruncau zâmbete fugare trecătorilor și parfumuri de primăvară...

„Bine-ai venit“, mă întrerupe unul din bătrâni, și ciocnim păharele.

Erau cărunți amândoi și ochii lor sterși clipeau des din gene, privindu-mă par'că din

o depărtare enormă. Îi știam totdeauna împreună pe acești buni bătrâni, cari s'au strecurat prin vâlmășala vieții, rămânând prieteni și la bătrânețe. Îmi erau dragi, dându-mi prilej să mă gândesc, de câteori îi întâlneam, la nestatornicia prietenilor de astăzi și la credința lor de oameni alcătuiți din altă dospeală par'că, dintr'o vreme mai bună și mai fericită.

Se asemănau așa de pușin, deși mi se părea că se întregesc împrumutat, încât nu mi-l puteam închipui pe unul fără celalalt.

Cel dintâi eră înalt, slab, cu umerii obrăjilor ieșiți și tremură din cap și din mâni, încât nu-și putea duce păharul la gură, decât dacă îl prindea cu amândouă mâinile; cel de al doilea eră scurt și gros, cu ochii injectați de sânge și cu o față de culoare roșie-violetă. Îi vedeai pretutindeni la olaltă; la plimbare, la biserică, la casină. În discuții nu se amestecau decât arare, și când termină unul, celalalt luă cuvântul pentru a complectă spusele prietenului său. Și așa, sprijinindu-se împrumutat, la adăpostul trecutului lor curat, erau o notă întregitoare în societatea bărbaților gravi și a tinerilor galagioși, înfățișând sinceritatea și seninătatea. Vieța trecuse peste capetele lor cărunte, cu deslănțuirea furtunii de patimi și nenorociri — lăsându-le o urmă de zâmbet binevoitor în fundul ochilor lor de octogenari.

*

Discutam de una și de alta, când cel mai mic de statură, se depărta pe câteva momente.

Celalalt mă luă de mână și-mi spuse cu glas scoborit:

„Vezi-l? Îți aduci aminte de el, cum s'a făcut de buged, de când l-ai întâlnit pentru ultima oară? E roșu ca un rac cu ochi cu tot... și, ce e mai prost, bea într'una. N'o mai duce mult, să vezi d-ta. Te pomenești, că într'o bună dimineață, aci în cafenea se răstoarnă de pe scaun — și s'a isprăvit. Și ar fi pagubă de el, că n'a împlinit nici anul al șaptezecișaselea, pe când eu am trecut peste optzecișunu... Dar când mă uit la el,

îmi vine să cred că-i mai bătrân ca mine, cu cel puțin zece ani. E pagubă de el, săracu, dar se duce azi-mâine p'aci încolo“...

Bătrânul își întrerupsese vorba, căci celalalt se apropiă de masa noastră. Nici nu se așează însă bine pe scaun acesta, când chelnerul veni și pofți la telefon pe bătrânul cel înalt și uscățiv.

El se ridică tremurând în tot trupul și plecă înspre colțul celalalt al cafenelei, sprijinindu-se de cârje și de scaunele, pe lângă cari trecea.

„Trece vremea, nepoate dragă, îmi spune cel roșu și grăsun. Vezi-l pe bietu moșu ăsta, cum s'a adunat, ca o casă povârnită? E și bătrân săracu; el spune că are optzeci și unu, dar în realitate e mai bătrân cu cel puțin cinci ani. Bine încheiat n'a fost el niciodată, dar acum s'a scorojit, bietul, ca o lămâie stoarsă. Și tremură din cap, din mâni, ți-e mai mare spaima, să nu se prăvale în fața ta. Tușește de învinețește la față. N'a eșit din casă iarna întreagă și azi l-am făcut eu cu sila, să iasă. Acù îmi pare rău; dacă o răci, îmi rămâne pe suflet... Cât pentru mine, am umblat toată iarna fără nici o grije, par'c'am mai întinerit de o vreme încoace... Îmi pare rău de el, dar ce să-i faci?“...

Tăcù, așintindu-și privirea în ungherul, din care răsări în curând silueta celuiilalt. Veniă șovăind, plutind par'că prin valurile de fum, sprijinindu-se de mese și de scaune, respirând agitat și ținându-și o mână la inimă.

Când își recupă locul, cei doi bătrâni se măsurară odată cu privirile. M'am cutremurat de ura, ce le scăpără în fundul tăinuit al orbitelor. Pe o clipă mi-a fost silă de acești prieteni, cari se vorbesc de rău în absență, apoi mi s'a făcut deodată lumină în suflet și am înțeles ura neputincioasă, ce licăria în ochii lor șterși. Eră instinctul vital, care

îi făcea să se dușmănească de moarte. Se vedeau amândoi aproape de marginea prăpastiei, și instinctul de vieață le șoptea cu îndârjire: „De ce să pleci tu mai întâi? Să treacă celalalt — și tu o duci înainte! Nu bagi de seamă, că ești mai voinic decât el? E rândul lui!“

Și cei doi prieteni se dușmăniau în adâncul sufletului, cu o ură oarbă și pătimașă.

*

Când mi-am ridicat privirea din revista, în care mă prefăceam că cetesc, cei doi dușmani se schimbaseră ca prin farmec. Scânteia fulgerătoare a urii se stinsese din adâncul orbitelor — și o expresie de milă și dragoste le lumină fața. Se gândiau, probabil, la vorbele spuse, și le regretau acum; ori se înduioșau în fața implacabilei sorți, atât de asemănătoare pentru amândoi.

„Mergem, bătrânule?“

— Mergem!“

Și cei doi bătrâni își luară paltoanele, îmi strânseseră mâna cu căldură și ieșiră la braț, sprijinindu-se, ca doi îndrăgostiți. Îi urmării multă vreme, dela geam. Îi vedeam, cu câtă dragoste își vorbesc, cum gesticulează de aprins, fericiți de amurgul primăvăratec, ce se prăbușia din văzduh asupra lumii, cu miros de flori și pământ umăd, ce poartă în el sbucnirea neastâmpărată a vieții prin mii și mii de rezorturi.

Treceau la braț, alipindu-se mai tare de olaltă, bucurându-se de boarea ce le mângăia tâmplele, de trecătorii cari li se păreau mai veseli ca altedați, de femeile, cari zâmbiau în toaletele lor de primăvară, de gălăgia vieții, care se revărsa, în valuri tot mai puternice par'că, dintr'un adânc tăinuit și veșnic al firii.

Și se pierdură, ca și când ar fi plutit ușor, în ceața înserării...

Al. Ciura.

Scoala românească din Ungaria în anul 1911.

III.

Între cauzele cari au împiedecat și în anul 1911 activitatea în școală au mai fost pe lângă cele amintite și altele.

Cercetarea neregulată a școlii din partea elevilor e o piedecă ce s'a accentuat totdeauna în școala noastră. Părinții nu-și trimit bucurosi copiii la școală, iar organele administrative cari, pe baza legii, ar trebui să aplice vinovaților pedeapsa, nu se achită de această datorie a lor. Prin multe părți, în urma acestei atitudini indulgente și detestabile a organelor amintite și în urma împrejurării, că cei mai mulți nu înțeleg rostul școlii, oamenii își trimit copiii mai bucurosi cu vitele la câmp decât la școală.

Față de absențele dela școlile comunale și de stat organele administrative sunt mai conștiincioase. În puținele locuri unde ele dovedesc o atitudine corectă și față de ale noastre, (ca d. e. în cercul pretorial al Săliștii) treburile școlare merg, relativ, bine. În aceste locuri poporul a ajuns să înțeleagă însemnătatea școlii și să facă față de ea bucurosi, ceea ce trebuie.

O altă piedecă o formează manualele de școală, cari se schimbă neconținut, în urma deselor interziceri din partea ministerului de instrucție. În ultimul an au fost interzise o serie întreagă de cărți cari au fost întrebunțate cu folos decenii întregi și cari, în edițiile lor mai nouă, corăspundeau trebuințelor.

O altă piedecă o constituie lipsa materialului intuitiv în școlile noastre. Și în anul 1911 au mai fost o mulțime de școli cari n'aveau rechizitele școlare necesare. Majoritatea școlilor n'au dispus nici de câte o grădiniță școlară unde copiii să poată vedea și învăța cum se cultivă pomii, legumele și florile. Învățământul a fost în cele mai multe locuri numai teoretic, — lipsit deci de o condiție cu totul esențială.

O altă piedecă e regretabilul raport care se întâlnește între mulți învățători și între preoții din satul lor. În satele în cari s'a în-cuibat dihonnia între acești doi factori ai vieții noastre, școala arareori face progresul care

între împrejurări normale ar fi posibil. Nu mai vorbim de influența pe care o au astfel de stări asupra poporului însuș, căruia i se predică una și i se dovedește prin conducători — alta.

Neînțelegerile acestea iau uneori proporții cu totul păgubitoare.

În unele sate s'au manifestat mari neînțelegeri între învățător și între popor. În multe din aceste cazuri vina a fost a învățătorilor. Pe deoparte acești învățători nu atingeau nivelul cerut din punct de vedere pedagogic, — nu dovedeau în școală nici un rezultat care să-l mulțumească pe popor — pe de alta ei formulau față de biserică pretențiuni bănești exagerate, cari nu stăteau în raport cu puterile susținătorilor de școală și cari, în multe cazuri, nu erau nici legale. Ciocnirile, din aceste cauze, între popor și învățători au fost uneori foarte grave. În unele cazuri poporul și-a făcut singur dreptate, ducându-l pe învățătorul slab, dar încăpăținat, la sapă de lemn.

Dar dacă e adevărat că unii învățători au forțat în acest punct prea mult lucrul, trebuie să recunoaștem și aceea că nici poporul n'a fost în toate locurile destul de însuflețit pentru școala confesională și n'a jertfit atâta cât ar fi trebuit. Și aceasta însă în cele mai multe locuri din cauza conducătorilor locali, din trecut și din prezent.

Mizeriile de natura aceasta au fost foarte dese în ultimul an, — conflictele din cauza salariului și a banilor de locuință s'au răspândit ca o pecingine. În unele locuri ele s'au terminat cu închiderea școlii pe un timp oarecare sau pentru totdeauna și cu înlocuirea ei cu o școală de stat sau comună!

În ce le privește pe acestea din urmă, deși legea prevede ca în școlile de stat cercetate de naționalități limba de propunere să fie a naționalității respective, nici în trecut și nici în anul din urmă, limba românească n'a fost admisă în nici o singură școală de stat. În ce privește limba de propunere în școlile comunale, pe aceasta are dreptul să o

hotărăscă comuna politică. Și cu toate acestea în toate școlile comunale ridicate în ultimii ani printre Români limba de propunere e exclusiv cea maghiară. Organele administrative au știut influență în toate cazurile reprezentanțele comunale, ca să decreteze ca limbă de propunere o alta decât aceea a poporului. Vina pentru aceasta e în toate cazurile a conducătorilor noștri, cari sau nu și-au cunoscut drepturile, sau nu și le-au știut apăra până la sfârșit. Abuzurile făcute de organele administrative ar fi trebuit neapărat arătate de către deputații noștri în parlament, pentruca ele să poată fi curmate după cuviință și pentruca vinovații să-și ia pedeapsa.

Atât în școlile primare de stat cât și comunale singur învățământul religios s'a făcut în românește. Ordonanța lui Apponyi cu privire la maghiarizarea instrucției religioase, nu s'a executat în școlile primare. Cateheții acestor școli — cu toții preoți — au luat și ei parte activă la conferențele învățătorești din 1911, în cari s'a desbătut învățământul religios. O atitudine cu totul ostilă în ce privește învățământul religios a observat față de elevii români ortodoxi numai liceul reformat din Orăștie, care nu vrea să admită întrebuițarea limbei liturgice ca limbă de propunere. Autoritățile bisericesti ortodoxe n'au putut face abatere dela tradiție și dela punctul de vedere legal — și așa conflictul

iscat pe această temă încă în 1909, s'a continuat și în 1911. Elevii români greco-catolici ai acestui liceu învață religia în ungurește, împreună cu romano-catolicii.

De încheiere a acestor considerații relative la învățământul primar în anul 1911, mai trebuie amintit că împotriva ordinațiunei ministerului de instrucție cu privire la scrierea numelui de familie al elevilor cu ortografie ungurească, consistoriile noastre au „remonstrat“. Tot astfel au remonstrat și împotriva unei a doua ordinațiuni care dispune ca manualele din toate obiectele de învățământ pentru toate școlile confesionale, să ceară aprobarea ministrului, câtă vreme legea lui Apponyi o cere aceasta numai pentru manualele din limba maghiară, Aritmetică, Geografie, Istorie și Constituție — și și aceasta numai pentru școlile cari au ajutor dela stat.

Și în sfârșit — o pagină tristă.

În anul 1911 au trecut la cele eterne câțiva bărbați de școală foarte apreciați, și anume: Dr. Petru Șpan, cunoscutul reprezentant al școlii pedagogice Herbart-Zilleriane la Români, Aurel Bratu, însuflețitul anteluptător al cooperativelor școlare și al abstenenței dela băuturile alcoolice, și Nicolae Vătășan, un bun naturalist, toți trei profesori la seminarul din Sibiu și toți oameni destul de tineri.

Dr. Onisifor Ghițbu.

Cântec.

Ai să mă lași desvăluită,
Săracă haina mea de lut,
Că ești atâta de slăbită
Eu până astăzi, n'am știut.

Acum c'o știu mă uit mirată,
Mai lung la dealuri și la văi,
Îmi tace mintea 'nfiorată
Se stâng a inimei vâpăi.

Și nu știu pentru ce anume
Grijesc și nu te mai destram,
Să-mi pară mie rău de-o lume
În care nici un bine n'am?

Aș vrea să-mi pot lua răsplată
Pentru pustiul din trecut,
Aș vrea să mă mai nasc odată
În altă haină, nu de lut.

Maria Cunțan.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

V.

Dintre tinerii cari la noi se pot lăuda cu mai multă experiență, cu mai întinsă cunoștință de oameni și de lucruri, de împrejurări și prefaceri sociale, sunt, de bună seamă, candidații de avocat. Seminarisții, viitori preoți, după un an-doi dela terminarea studiilor, alții și mai îngrabă, se căsătoresc, se stabilesc în cutare sat, din care cei mai mulți nu mai iasă, chiar și când ar dori. Cei cari și-au ales cariera de doctor, — cu mult mai puțin — își fac praxa medicală la cutare spital prin centre streine, ori trec la miliție, fiind mulți bursieri ai armatei. Apoi, într'un anumit răstimp, și unii și alții se stabilesc în cutare oraș, din care rar se mai strămută. Însă candidații de avocat, doi-trei, chiar mai mulți ani, sunt liberi ca paserile ceriului, trec dintr'un oraș în altul, dintr'o cancelarie advocațională într'alta. Azi sunt în cutare orașel din Ardeal unde e numai judecătorie, peste trei luni într'altul unde funcționează și tribunal, peste-o jumătate de an sunt în Bănat sau în cutare colț al Bihorului. Tineri din părțile Năsăudului, ale Bistriței chiar din Maramureș ajung astfel în Brașov, Făgăraș sau în Sibiu, iar candidați din părțile marginase cu țara românească îi poți întâlni pe la Hațeg, Deva, Arad, Timișoara.

E neînsemnat numărul acelor cari își fac anii de praxă într'un singur oraș, ori în centrul cel mai apropiat de locuința părintească. Cei mai mulți colindă mereu. La vârsta aceasta n'are nici o însemnătate zicătoarea: „Cine se mută de douăori, ca și când l-ar arde odată focul“.

Un geamantan, poate o ladă pentru cărți, și, însoțiți de regretele unor prietini sau a cutărei domnișoare, trenul îi duce, nepăsători, într'alt oraș. Astfel ei pot să cunoască societatea noastră pretutindenea. Ori în ce orașel s'ar stabili, ei se simțesc numai decât acasă, intră în frământările sociale, culturale, cari stăpânesc în cutare loc, pun umărul, se agită pentru reușita cutărui concert sau ale unor alegeri municipale sau chiar de deputați. S'ar putea spune că chiar ei constituie un puternic element de fermentație în actualele noastre prefaceri sociale. Deosebite curente cari încep să se ridice, să stăpânească într'un cutare centru răsăritean prin mijlocirea lor ajung să fie cunoscute în Bihor, Banat sau chiar și mai departe.

Dacă puterea de observație ar fi calitatea

principală a tinerilor generații, ele ar putea supraveghea mai bine aparițiile sănătoase sau dezastruoase cari necesar se ridică într'o societate în prefacere, ca a noastră. Dar tinerimea oricărui popor e condusă mai mult de sentimente decât de principiile rigide ale rațiunii. Și astfel, în prefacerile noastre sociale, prin mijlocirea tinerimei nu se aduce, ca note nouă, numai ce-ar fi într'adevăr bun și folositor, ci de multeori și preocupări, în-deletniciri cari ne sunt deadreptul primejdioase. Apoi, pe lângă tinerii într'adevăr insuflețiți, cari văd aur în tot ce lucește, între candidații cari se mută dintr'un loc într'altul se află și suflete închise, grele, apatice, cari se obișnuiesc de pe-acuma cu o comoditate bolnăvicioasă, cari își țin orele de birou, apoi cele de cafenea, biliard, halba de bere, în colo nu se mai interesează de nimic. La toată întâmplarea astfel de oameni sunt mai mult vrednici de compătimire decât de dispreț. La bazele apatiei lor de regulă zace vreun defect sufletesc, moștenit sau câștigat în lungi ani de lipsă și de suferinți. Spre fericirea noastră foarte rar se află între aceștia tineri, cari din dispreț sau grandomanie să nu se intereseze de preocupările noastre sociale, culturale, politice.

E adevărat că n' generația care se ridică, aflăm mulți tineri crescuți în școli străine, cari la începutul carierii lor de candidați simt o mare nedumerire, chiar un fel de sfială, și se țin departe de agitațiile cari răscolesc societatea noastră. Însă cei sănătoși sufletește se dumiresc curând, îndată ce mediul românesc în care se învârt reușește să-i despoaie de unele învălișuri ciudate pe cari școala, educația străină li le-a pus pe suflete. Cei cari, în anii lor de tinerețe, nu reușesc să se pătrundă de ideile cari agită societatea noastră, rămân pentru totdeauna pierduți.

Ion Florea rătăci și el, ca și alții, dintr'un oraș într'altul. Vreme de un an și jumătate abia rămase mai mult de patru luni într'unul. Oriunde își află foarte repede prietini, cari apoi urmau să-l petreacă la gară sau să plece odată cu el. Ajutorul lui eră nelipsit de câteori eră vorba de o petrecere, de-un concert, de niște alegeri.

Domnișoarele îl urmăreau cu simpatie și cu interes. Dansă ușor, cu eleganță, cetea frumos, conversa plăcut, știă să distragă. Fața lui se mai umplu, se coloră puțin, și din an în an liniile de energie erau mai bine defi-

nite. Ceeace atrăgea însă mai mult și acum erau ochii lui negri, mari, foarte vii, în cari lumină inteligența și fruntea lui tăcută, care făcea pe domnișoare să se apropie de el cu mare încredere.

De câteori părăsîă vreun oraș, lăsă în urma lui multe regrete.

„Și asta se duce!

— Și-i păcat. Eră un tânăr foarte plăcut în societate“, ziceau doamnele tinere, domnișoarele.

Dar veniau alții în loc, și eră uitat, ca și alții, în scurtă vreme.

De câteori se mută, îi scria bădicului câteva șire. „Adresa mea de-aici încolo, va fi cutare. Ce mai faceți, cum o mai duceți, dragii mei părinți?“

Bădicul și mai ales nevastă-sa rămânea foarte îngrijată de câteori le sosiă astfel de scrisori.

„Vai de mine, Doamne, oare de ce nu stă într'un loc? Pe semne nu-i lucru mare a fi domn și avocat“, zicea nevasta.

„Încă nu-i avocat, muiere, zicea bădicul. Cine știe! Va fi aflat un loc mai bun“.

Însă amândoi se linișteau în grabă. Ion nu le mai cerea bani, ei vedeau că feciorul lor poate trăi oriunde.

Într'o seară de Noemvrie, umedă și rece, trenul se oprî șuerând prelung, pufăind înădușit, în gara orașului X. În lumina felinarelor electrice vagoanele începură să deșerteze pe ușile deschise lumea grăbită, îngrijorată să nu-și fi uitat ceva, să nu scape tramvaele electrice ori trăsurile. Din vagoanele din urmă curgeau muncitori, toți îmbrăcați la fel, cu aceiași desagi în spate. Ei formară îndată o masă compactă pe peronul gării, între șine chiar. Părea că un sat întreg de bărbați, feciori și băețandri a plecat să se mute undeva. Între ei se ridică mâna vreunui îngrijitor dela gară, care le strigă ceva, și cu priviri încrunțate îi ținea locul pe ceice voiau să se rupă din mulțime.

Ion Florea, când se coborî dintr'un vagon de clasa a doua rămase câteva clipe cu ochii pierduți la ceata aceea de oameni și de desagi. Când se coborî, hamalul aducându-i geamantanul, îl întrebă:

„Unde-l ducem, mă rog? la trăsura ori îl lăsăm la gară?“

Ion Florea îi zise repede:

„Ba nu, stai puțin!“ Și începû să cerceteze printre lumea pestriță care tixeă peronul.

Aștept pe cineva, și văd că nu-l aflu“ zise iarăș hamalului dupăce înzadar își plimbă ochii în toate părțile. Mai cercă odată să-l găsească, însă în înzadar.

„O trăsura“, zise el hamalului.

„Numai decât“, răspuse acesta, pornind repede, deșelat de spate, printre oameni. Plecă și Florea în urma lui. Însă abia se amestecă între oameni, și cineva îl prinse de braț.

„Servus, Floreo!

— Servus, Roșule! Ei, comedie ca asta! Unde te-ai ascuns?

— Am întârziat puțin“, zise acesta repede.

„Dar nu face nimic, mai sunt trăsuri. Unde îți-e bagajul?“

Se pierdură îndată printre oameni. Peste câteva minute trăsura care-i ducea durăia pe pavaș, vizitiul strigă din când în când: Hop! Hop, și se lăsă pe spate, trăgând mai tare de hățuri.

„Așa dar mergem deocamdată la tine?“ întrebă Florea.

„Se 'nțelege. Am un pat și o canapea. Poți rămânea cât de mult la mine. Ai făcut bine c'ai venit aici, adause Roșu. Știu cu siguranță că are să-ți placă. Eu de-o jumătate de an nu mai doresc să merg într'alt loc.

— De-o jumătate de an ești aici?“ întrebă mirat Ion Florea.

„Da, și tu o să rămâi cu siguranță și mai mult. E un mediu social așa cum îți place ție. Aici este vieață, agitație, sunt nervi, prietine. Apoi tu n'ai decât censura să îți-o mai iei. Pe când la mine e mai greu.

— N'ai luat încă doctoratul?

— Durere, nu. Mă pregătesc acum pentru examenul din urmă. Tu ai fost fericit că ai isprăvit cu ele încă până ai fost la universitate. Dacă intri odată în lume, înveți în silă.

— E adevărat — zise Florea. Însă nu-i de desperat. Alții au rămas cu mult în urma ta. Cum te împaci cu șeful?

— Nu mă pot plânge. Puțin e cam nervos, mai ales în unele zile. Dar încolo e om corect și are manieri alese“ răspuse Roșu.

„Dr. Niculae Păscuț, dacă nu mă înșel, zise Florea.

— El, da. Șeful tău însă, dragă Floreo, nu-i chiar de lăudat. Ai făcut rău că nu mi te-ai adresat mie. Însă n'are a face! La o lună îl poți părăsi. Aici, cu ușurință afli altul.

— Eu am fost informat altfel despre Dr. Chirca, prietine. Mi s'a spus că-i un om foarte cum se cade, zise Florea.

— Acum informațiile-s de multe feliuri. Îți spun eu că-i foarte răutăcios. Face impresia că în fiecare candidat vede un usurpător. Dar asta n'are să te neliniștească. Tu poate vei trece ușor peste asperitățile caracterului său. Și, îți spun, oricând poți trece într'altă cancelarie“.

Ion Florea tăcû. Strada prin care treceau eră largă, luminoasă. Zidiri mari, înalte fugeau în urma trăsurii, vitrinele străluceau, pe trotoare lumea curgea neîntrerupt. Vizitiul hopăia,

trăsuri treceau repede pe lângă ei, cară de povară scârțâiau, trosneau, pe când caii mari și grei le târau, opintindu-și pieptul puternic, în juguri frumos chindisite. Aerul eră rece, pluteau în el firicele de ceață, cari izvorau neconținut de sus, din întunec.

În răstimpuri, arătând la dreapta, la stânga, edificii impunătoare, severe, Roșu zicea: „Teatrul“, „Tribunalul“, „Muzeul orașenesc“.

Din piața largă în care veghea, pierzându-se în întunec, o biserică bătrână, trăsura coti la stânga printr'o stradă mai strămtă, dar regulată și luminată bine, apoi vizitiul începă să-i poarte prin diferite strade scurte, tot mai slab luminate, până ce, scoțând un „hah“ prelung, oprî înaintea unei căsi vechi, cu păreții suri.

Până așezară geamantanul, până ce Roșu din trei gesturi îi arată cuprinsul întregii camere dela catul al doilea, până ce ajunseră la restaurantul unde aveau să cineze, se făcură opt ceasuri. Când Roșu deschise ușa se ferî repede, plin de respect, lăsând să iasă o damă tânără înaltă, îmbrăcată cu eleganță, care abiă înclină din cap la închinăciunea adâncă a lui Roșu. Mătasea foșni la coborîrea celor două trepte, apoi doamna se oprî, își puse o mânășă în mâna albă și delicată, mișcându-și c'o eleganță domoală, aristocrată degetele lungurețe. Aruncă o privire repede și limpede lui Ion Florea pe care abiă acum îl zări, și pornî însoțită de un domn de statură mijlocie. Fața acestuia se luminea de-un zâmbet de bunătate, când Roșu-i făcù și lui o închinăciune la ieșirea din restaurant. Se purtă ras, dar părul îi eră aproape alb. Ion Florea privî mirat în urma ei. Se vedeă mlădierea trupului plin sub mantaua scumpă. „Doamna știe fixă“ își zise el.

Cei doi intrară în restaurant. Lume multă chiar atunci se ridică de pe la mese, chelnerii aduceau paltoane, pălării din cuiere, șaluri pentru dame sau jachetuțe moi și calde. Se auziau vorbe de adio, glume ușoare, cuvinte drăguțe, de spirit, cari plac doamnelor tinere. Apoi foșnetul rochiilor se auziă când într'o parte, când într'alta a salei, și prin aer rămăneau dăre de parfum.

„Gândiam eu că vom ajunge pe spartul societății“ zise Roșu așezându-se la o masă, și arătându-i cu un gest de protector lui Ion Florea un scaun. Când ne-am întâlnit în use cu doamna aceea — elegantă hm? — am știut c'am întârziat.

„A fost vreo întrunire? Ce-ați avut aici?“ întrebă Ion Florea, în vreme ce ochii-i alergau la părechile cari plecau, la aranjamentul drăguț, simpatic al restaurantului.

„C'am avut o întrunire, ai găcit, dar nu aici. La casină. Casina e deasupra în etaj.

Și la noi e obiceiul că de câte ori se pune ceva frumos la cale, ne întrunim pe-un ceas la un păhar cu bere. Am fost și eu la început, pușin, deaceea am întârziat.

— N'am auzit până acum nici un cuvânt străin“ zise mulțumit Ion Florea. „Asta, într'adevăr e mai rar.

— Ce vrei, frate, noi ne avem sala aceasta rezervată. Aici suntem numai Români. Și e bine așa. Te simți mai liber, mai acasă. Nu-i așa?

— Firește că ai dreptate“, zise Florea urmărind cu plăcere răsul curat și plin al unei domnișoare, căreia un domn bătrân îi ajută să-și ia paltonul. Bătrânul, părea o rudenie căci și mama fetiței râdea cu lacrimi. El îi făcea complimente, i se închină adânc, ducându-și mâna la inimă. Fetița râdea să moară.

Până le sosi cina, ei sorbiră câte două halbe.

Ion Florea ceru a treia.

„Îți place?“ întrebă cu bucurie Roșu.

„Da, e o bere foarte bună. Proaspătă.

— Ce vrei, aici e învârtire mare. Afară de sala asta mai sunt două pentru restaurant și una pentru cafenea“ zise repede Roșu arătând cu mâna direcțiile încătrău sunt celelalte săli.

Dintr'un ungher izvorî un taraf de lăutari și dupăce picurară un răstimp strunele: „pi-pi“, „pi-pi-pi“, dipele se așezară dintr'o mișcare sub bărbiile negre și suspinul unei romanțe umplu sala.

Ion Florea ascultă, surprins de romanța lui cea mai dragă.

„Îți place?“ întrebă din nou Vasile Roșu.

„Bun taraf. Vine des pe aici?

— În toată seara. Și de-aici trece la cafenea câteodată. Ți-am spus eu că are să-ți placă aici.

— Imi dați voe?“ zise un tânăr bălan, cu ochelari, ras ca un actor, apropiindu-se pe nesimțite de masa lor.

„Cu plăcere, prietine Muntean. Să-mi dai voe să-ți prezint pe amicul Dr. Ion Florea. A sosit în seara asta și rămâne la noi“ zise repede Roșu ridicându-se și prezentându-i pe cei doi.

„Imi pare bine. Imi pare foarte bine“ răspunse Muntean și bătu cu degetul inelat într'un pahar. „O bere“, zise el băiețașului care se apropie cu pașii lui elastici, cu gâtul întins.

„Așa dar cu o putere de muncă mai mult“ adause îndată. „Și n'am puteă spune că n'am aveă lipsă. Chiar în seara asta.

— Ce s'a hotărît?“ îi taie repede vorba Vasile Roșu.

„Hotărîri s'au luat ele multe, zise acesta

dupăce sorbi din bere, însă nu știm cum se vor executa toate. Mai ales unele puncte.

— Cari, anume? — întrebă Roșu.

„Conferințele. S'a hotărât ca în toate Duminecile din toamnă și iarnă să se țină șezători literare. Se vor declamă poezii, se va cânta la pian, cu vocea chiar. Însă din fiecare șezătoare, trebuie să nu lipsească o conferință, literară, istorică, științifică — cu orice subiect. S'a și stabilit programul, s'au ales persoanele cari să aibă rol până la Crăciun. Însă conferințele nu știm încă nici ce vor trata, nici cine le va ține. Abia vreo trei-patru oameni au promis până acum. Din partea unora s'a stăruit la început să ne mulțumim cu două-trei conferințe. Însă d-l Vasilache nu s'a învoit odată cu capul.

— Asta o puteați ști înainte — zise Vasile Roșu.

„De, unii am știut. Alții au văzut mai pe urmă. Dumnealui ne-a spus așa: Societatea noastră trebuie să meargă în fruntea altor societăți românești, dintr'alte centre. Trebuie să introducem aceste conferințe, ca să se obișnuiască și alții cu ele, fiind nu numai plăcute, ci și instructive. Apoi câte-o mică producție de canto se dă azi și în cel mai neînsemnat orașel de provincie.

— A spus numai adevărul — zise Roșu.

„Bine, însă acum să se afle conferențiarul”, spuse Muntean sorbind din bere.

„Asta s'o lăsăm în grija soției sale, a d-nei Olimpia, amicul meu. Cu siguranță are să afle mai mulți decât sunt de lipsă.

— Cine-i doamna aceea? — întrebă Ion Florea dupăce ascultă cu mult interes convorbirea celor doi. Il surprinse plăcut faptul că aici întâlnește societatea în agitație, în activitate, pe când în unele orașe el știe cât a trebuit să alege, alăturarea cu alții, până se putea pune ceva la cale.

„Dama cu care ne-am întâlnit, când a fost să intrăm în restaurant.

— Așa? — făcù Florea care-o clipă zări privirea limpede a străineii, ațintită asupra sa.

„Da, noi îi spunem pe scurt d-na Olimpia, zise Roșu. Numele întreg e Olimpia Grecu, soția d-lui avocat Vasile Grecu.

Grecu? își zise Ion Florea mirat. Unde mai auzise el numele acesta? Însă oricât încercă să-și amintească, nu reuși.

„Da, domnule Florea” începù Muntean îndreptându-și ochelarii pe nas. „Vei auzi și dumneata în curând de familia Grecu. E „fac-totum” aici la noi. Și nu ne pare rău. În sfârșit e bine dacă se află cineva cu mare autoritate, de-o cinste desăvârșită, care să dea directiva. Eu cred chiar că nenorocul nostru zace în faptul că familii de-acestea sunt puține prin orașele noastre. Altfel vieța noastră socială ar fi cu mult mai bogată.

— E adevărat, zise Roșu, că sunt familii în oraș cari, pe ascuns, îi vorbesc de rău. Dar pe față nime n'are cutezanța să se atingă de cinstea lor. Dimpotrivă oricine se simte foarte onorat, dacă poate fi cu domnul Vasilache, mai ales cu doamna Olimpia. Dar în sfârșit invidiile-s între oameni.

— Și dacă se pune ceva la cale, dacă se hotărăște de pildă aranjarea unei petreceri, a unui concert, se ține cu siguranță? — întrebă Ion Florea gândindu-se că 'n multe locuri se rămâne numai la pregătiri. Din pismă, din neînțelegeri mărunte, se întâmplă chiar să nu se poată ține cutare concert, dupăce alergară la o serie nesfârșită de repetiții.

„Aranjarea lor e sigură din ziua în care s'a hotărât. Numai într'un singur caz s'ar amâna: dacă ar fi aceasta dorința doamnei Olimpia!” zise Roșu.

Ion Florea îl privi cu mirare.

„E bine și asta, adause repede Muntean. Dacă de pildă doamna Olimpia e indispusă și nu poate participa, atunci se retrag pe rând toate familiile mai de frunte din oraș și, din diferite cauze, nu participă. Atunci e mai bine să se amâne producția. Altfel ne rămâne sala goală. Așadar n'ai pentruce să te miri, domnule Florea” sfârși el aprinzându-și o țigaretă.

Mirarea dispărù din fața lui Ion Florea, însă în jurul buzelor lui se ivi un zâmbet dureros.

„Mă mir cu atât mai mult, d-le Muntean, zise el. Eu, o astfel de autoritate o aflu din capul locului ridicolă. Să devie cineva în chipul acesta stăpân pe-o întreagă societate, nu poate să aibă decât un efect demoralizator. După părerea mea asta înseamnă a tiraniza, nu a conduce o societate”. Și el sorbi din pahar, cerând altul. Cei doi bătură mirați în palme.

„Ești în deplină rătăcire, domnule Florea” îi zise Muntean. „Doamna Olimpia și tirania! Dar dumneata n'o cunoști mai de aproape. Închipești că n'are mai mult de treizeci și doi de ani. O femeie la vârsta asta poate ține pe cineva într'o robie urită? Dimpotrivă, domnule dragă, are-un zâmbet, are-o guriță, are-o voce! Hei, o s'o cunoști dacă rămâi pe la noi. Dar te-asigur că ea robește plăcut și conduce prin farmecul ființei sale. E încântătoare, domnule”, adause cu hotărâre Munteanu și fața lui se făcù roșie cumu-i coaja racului.

Lumea începù să se ridice, pentru a trece în cafenea. Se ridicară și cei trei tineri. Impresia neplăcută, amară, pe care o simți Ion Florea la veștile din urmă, dispărù îndată ce ieși în aerul răcoros al nopții. Se gândia: de unde mi-e cunoscut numele Grecu?

„La cafenea?“ întrebă Roșu.

„Se 'nțelege“, răspunse Muntean.

„Eu aș vrea să mă odihnesc. Am făcut o călătorie lungă astăzi.

— Ei, aș, un ceas mai puțin sau mai mult de somn nu trage în cumpăna sănătății unui tânăr“ zise Muntean.

Insistă și Roșu, însă Ion Florea se împotrivi cu hotărâre.

„Dacă nu se va află vreun conferențiar, vă stau și eu la dispoziție“ zise Ion Florea, când strânse mâna lui Muntean.

„Foarte bine! făcù acesta. Vom fi deci patru cu siguranță. Am să te anunț încă mâne.

— Nu, te rog. Numai în cazul, dacă se va simți trebuința.

— Să-mi dai voie. Dumneata ești al nostru“ zise Muntean, depărtându-se.

Cei doi se strecurară încet pe ulițele pustii în seara posomorită de toamnă. Ion Florea se simți obosit și se culcă îndată. Simția cum se apropie somnul, moleșitor, mângăindu-i simfurile. Părea că nu în mîntea lui ci undeva departe se învăluiau frânturi din conversația din cafenea, și într'un rând își ridică domol pleoapele grele: văzù privirea limpede a doamnei Olimpia Grecu. — De unde cunoștea el numele Grecu?

În celea dintâi zile, în orele libere, Ion Florea cunoscù orașul întreg. Și deși vânturile aspre ale lui Noemvrie scuturase frunzele îngălbenite, uscate, și castanii de pe strade își întindeau a pustiu brațele negre și goale, lui Ion Florea îi plăcù orașul. Patru strade largi și drepte răspundeau în piața rotundă, în mijlocul căreia o fântână săritoare își împărăștia departe, purtați de vînt, stropii ca de sticlă. Eră, peste tot, pavaj nou și stradele erau curate. Nesfârșitul șir de prăvălii, cari își arătau prin vitrine bogățiile, stradele acestea patru și mai cu seamă piața, arătau vieața modernă cu toate îndeletnicirile ei. Multele depozite de ferărie, de unelte economice, prăvăliile încărcate cu articole pentru păturile țărănești, arătau că aici eră un centru însemnat pentru un ținut întreg.

Din celea patru strade se deschideau ulițe mai mărunte, cu edificii mai vechi. Ulițele acestea erau scurte, neregulate, se strâmbau și se împleteau neconținut așa încât ușor te puteai rătăci prin ele. Coborau, urcau, și de multeori te duceau la locul de unde ai pornit. Casele erau tot mai mărunte, cu coperișele

bătucite cu negei mari de mușchiu verde, suriu, păreții tot mai mohorți, de pe cari tincuiala căzuse în petece mari. Cu cât te apropiai de periferii, grădinile se măreau și casele bătrâne se zăreau ca niște arătări sinistre între pomii ce-și întindeau brațele negre și triste. Pe-aici nu mai eră pavat, nu eră nici curățenia care se putea observă la tot pasul în părțile principale ale orașului: se apropiă nelipsita „figănie“, cartierul figănesc, care în proporții mai mici sau mai mari, e în ființă pe la marginile celor mai multe orașe ardelenesti.

Ion Florea, când ajunse aici, crezù întâi că-s meșteșugari mai săraci. Locuințele erau destul de frumoase, iar locuitorii lor se purtau îmbrăcați nemțește. Însă când îi văzù mai de aproape și-i auzi că vorbesc românește, se dumeri numai decăt.

Așa, dupăce cutrieră întreg orașul, avù impresia că odată toate casele și ulițele vor fi fost asemănătoare celor din mahalale, și că celea patru strade principale și piața au fost tăiate mai târziu.

Mai mult îi plăcură bisericile zidite în piatră cioplită, înegrite de vreme, cari, răzimate pe păreții uriași, își înălțau turnurile ascuțite în negurile ce pleaua mereu, în zilele de toamnă, deasupra orașului.

Tribunalul eră zidire nouă, lucrat cu mult gust, însă lui Florea îi părù din cale afară prea vast. În partea de miazăzi eră parcul orașenesc, prin care șerpuiau cărări, căi nisipite. Parcul eră foarte extins, aproape o pădure, care însă acum înegreă ca o mare pată de întunerec, departe în zare.

În zilele cât se plimbă prin toate colțurile orașului, Ion Florea ceti foarte puține firme românești. Gândurile cari îl munciră în multe rânduri, îl copleșiră din nou. „Cel puțin așa un oraș, curat românesc să avem și noi“ își zicea.

În zilele de mărturie el văzù cu plăcere că populația sătească ce inundează orașul, începând cu piața până și stradele celea mai depărtate, e aproape numai românească. Și erau țărani îndesați, cu fețele sănătoase, îmbrăcați curat, erau femeii iuți ca piperul, cu formele gingașe, cu ochii ageri, cei pe cari îi trimetea satele. Vânzând sau cumpărând și bărbații și femeile erau deschiși la vorbă, îndrăzneți, nu se umileau, făceau impresia de oameni foarte hotărți. Și totuș banul lor se strecură în mânilor străinilor.

(Va urmă.)

Sonet.

D-lui I. Ciocârlan

Ca 'n zile mari se 'mbracă 'n aur firea
În svon de psalmi nădejdea să-și îngroape,
Un plâns de doină-și tremură vestirea
Domol, domol, ca murmurul de ape.

Prin zări tresar sclipiri întârziate...
Voiosul soare-al zilelor de vară
S'a stins de-acum, la poarta vremii bate
Cărunta toamnă — codrul se 'nfoară.

De-o grea povară sufletul ne doare,
În umbra rece-a serilor cernite,
Când stăm urzind povești adormitoare.

Și 'n sfânta pace par încremenite
De-un veac întreg pustiile răzoare
Cum dorm adânc, de frunză troenite.

I. N. Pârvulescu.

Cronici.

Literatură.

Statul și literatura.¹⁾

A sprijini pe cei cari abia se duc pe sine e chestie de omenie, — deși poate în realitate e numai un reflex al egoismului, a sprijini însă pe ceice sunt prea slabi ca să ducă, e vorba de avutul sufletesc al unui neam, înseamnă prin simulare de forță a frustră adevărata propășire.

Caritatea față de bicsnicii idealelor, înșală mulțimea din milă pentru suferința unuia ce n'are vlagă îndeajuns ca să izbutească. Se satisface un om și se corupe o națiune. Căci ce criteriu în prețuirea valorilor mai rămâne, când un talent al zilei e ridicat de protejuria oficială, acolo unde mulțimea cată pe miruiții veșniciei?

Și de ce numai nevoieșii spiritului sunt predestinați să consume ceremonioasa milostivire oficială? Întâi fiindcă cei cu adevărat mari sunt a minții de mai târziu deci fără sorși de a întruni vreodată unanima admirație a mediocrității prezentului necesară unei recunoașteri oficiale, al doilea fiindcă celui tare nu se încumetă nimeni să-i dea sprijin, e tare tocmai fiindcă poate sta singur, al treilea fiindcă o tutelă materială implică în cazul de față și o obligație morală, o obligație pe care geniul prin excelență independent nu o poate nici primi nici urmă.

Artistul sinecurist al statului care și-ar plecă ideile

spre a nu-și contrazice înaltul ocrotitor, e tot așa de nefast evoluției psihice, cât de nefast ar fi evoluției sociale omul de stat care ar continua să subvenționeze un talent chiar când acesta poetizează o manifestare a vieții protivnice principiilor de ocărnuire în vigoare. — Nu e vorba aici de arta cu tendinți ci de arta absolut autonomă, deci cu dreptul de a cuceri orice formă a existenței.

Astfel o odă ce dilată 'n ditirambi elanul de răzvrătire a masselor în grevă, poate fi o sublimă operă de artă și totuși fără drept de a fi susținută sau răsplătită de către un stat; — inadmisibil fiind, ca statul să-și susțină singur, negațiunea rațiunii sale de a fi.

Faptul însă că statul e silit să evalueze operele de artă după alte criterii decât cele implicate de valoarea artistică, dovedește în prima instanță că și condițiile sale de existență, nu coincid cu acele ale artei. Ne-coincidența aceasta urmărită mai departe, până 'n constituția psihologică a acestor două directive vitale, devine antinomie.

Așa pe când arta își are obârșia într'o subiectivă emotivitate contemplativă, statul și-o are într'o colectivă activitate practică.

Pe când arta se întemeiază pe divergența vieții psihice a eului în raport cu masa, statul se întemeiază dimpotrivă pe convergența, pe adaptarea vieții unuia la interesele obștei.

Și tot așa cum autoritatea individualității din artă contrazice autoritatea comunității de stat și sentimentul unuia contrazice legea celor mulți. Să nu se apeleze aici la religie pentru a ridică o împotrivire,

¹⁾ Cu prilejul anchetei deschise de către revista „Flacăra”.

căci religia nu ca sentiment ci ca formă devine element constitutiv al statului și apoi religia însăși supunere a eului pe când arta tocmai răzvrătirea sa.

Refractară vieții de stat e indeletnicirea artistică și prin natura ei contemplativă; contemplativ putând fi numai solilocul. O gloată contemplativă e o absurditate. Ceeace face coesiunea pluralității e tocmai acea acțiune comună pentru existență pe care contemplarea o paralizează.

Să nu se uite că ocrotirea de care se bucurau pe lângă ocârmuitori, unii din artiștii trecutului, eră o ocrotire din inițiativă exclusiv particulară. Nu statul își subvenționează artiștii ci domnitorul pentru clipele când voia să se resimtă ca om. Statul în înțelesul de azi al cuvântului e o colectivitate, — și chiar dacă uneori sub o formă simbolică rămâne totuși expresia colectivității. — Așa fiind însă, cine să decidă de impresia artistică?

Căci absolut individuală cum e emotivitatea artistic-creativă, e și emotivitatea artistic-receptivă. Dintr'un raport sensitiv-sentimental dintre un eu și natură se naște opera de artă și tot dintr'un raport sensitiv-sentimental dintre un eu și opera împlinită se naște impresia artistică (în primitiv). Din acest subiectivism al receptivității artistice, decurge întreg relativismul valorilor estetice.

Înaltul demnitar care ar acorda proprio motu o subvenție de stat unui poet pentru o poezie ca: „Pe lângă plopii fără soț“ abuzează de drepturile ce i le-a încredințat națiunea, înclinând spre despotism. Căci indiferent dacă sentimentul său artistic e just sau nu, indiferent dacă pornește dela o genială expiație lirică ca numita poezie, sau dela un spectacol ca arderea Romei; faptul de a judecă și decretă după un sentiment propriu, după o satisfacție personală ce nu poate fi nici generalizată nici substituită interesului comun, e îndeajuns spre a distruge dreptul majorității pe care se întemeiază alcătuirea statului.

Să se conducă atunci după gustul majorității? Dar care din arta preferată de majoritatea unui timp, s'a impus și viitorimei? Mulțimea simpatizează numai cu ce-i la nivelul celor mulți ce se aseamănă, pe când revelațiile noi, ce mână lumea înainte, vin dela cei puțini ce se deosebesc.

Ocârmuirea care ar urmă curențului celui mare, riscă să consacre ce-i a pieririi și să ignoreze ce-i a veșniciei.

Dar și altfel privind lucrurile. Cum orice remunerație e strâns legată de îndatoriri, poate fi o datorie a trăi numai? Căci a trăi și a exterioriza în formă concretă ceea ce dăruiește peste obișnuit vieța, înseamnă a crea în artă. Și apoi în ce chip poate un artist garanta angajamentul de productivitate pe care și-l ia, de îndată ce acceptă o sinecură, când productivitatea sa atâră numai și numai de capricioasa și nesupusa inspirație? O obligație de acest fel îndeamnă la înlocuirea inspirației prin voință; cum însă voința n'a reușit niciodată să înlocuiască inspirația, urmează că nici sinecurea nu înlocuește solicitarea.

Însă faptul că printre sute de mediocrități subven-

ționate în vremea din urmă de stat s'a găsit odată și un Ibsen, dovedește cum consfințirea oficială a mediocrității conrupe într'atâta mintea și gustul mulțimei, încât un Ibsen nu poate trăi numai prin scrisul său, ci e nevoit să ceară milostivirea domnitorului.

Și chiar dacă Ibsen n'ar fi fost întreținut de stat, el tot ar fi parvenit să creeze; căci e cu neputință a admite că rodnicia geniului atâră de cincii feluri la masă. În fața poveștii cu geniile ce se pierd prin creerii munților, sau aceea a lui Rafael fără brațe, aș pune burgheza părere: că omul nu e ce ar putea fi, ci este ce devine. Lumea intelectuală nefăcând excepție dela legea: nimic nu se pierde în natură. Fiecare spirit are și atâtea puteri cât îi trebuie ca să se exercite, iar celce se pierde, se pierde de drept, fiindcă n'are putere de vieață.

Deaceea susțin că nu prin asigurarea pe vieață a artiștilor, sau prin funcționarizarea indeletnicirii lor, solicită statul devenirea artei, ci numai și numai prin cultură. A da cât mai multă latitudine lărgirii eului în marginele vieții laolaltă fiind ținta existenței statului. Prin educația artistică numai se ridică mentalitatea celor urșiți să creeze, prin educație numai se înalță gustul și cererea de artă în public, încât artiștii să poată trăi din desfacerea operilor lor demne.

Înțelege-se încăpătorul cuvânt a lui Napoleon: „talentelor drum deschis“ în sensul: talentelor public deschis și închei întreaga teoretizare.

Marin Simionescu-Râmnicănu.

Vieța culturală din străinătate.

Pictorii futuriști. Casa lui Corneille. Casa poezilor la Paris. Divorțul lui Edmond Rostand.

Paris, Februarie 1912.

Avem aci de câteva zile un cer albastru, un soare strălucitor și un vânt cald de primăvară. Prin squaruri și grădini, copacii se înfloară sub acest suflu reinvietor. Ieri și astăzi mișcarea mării metropole s'a înțefit. Suntem în carnaval. Trotuarele sunt pline de confetti; hârtiuțele multicolore plutesc în văzduh, se aștern pe hainele trecătorilor apoi cad liniștit pe drum în straturi dese. Ele acoperă până și suprafața verzue a Senei.

Străzile sunt pline de măști. Copiii mai ales se răsfăț în haine de gentilomi, de „pierrots“, de doctori ai lui Molière. Reginele Parisului trec în echipagii aurite. Și mulțimea aclamă cu sgomot frumusețele încoronate de parizieni.

Din rue Royale, animată și sgomotoasă peste care plutește o aromă fină de absint — căci e oara aperitivului și terasele cafenelelor gem de consumatori — din rue Royale a cărei perspectivă o închide biserica Madelenei cu colonadele ei grecești, mă strecor în

hotelul domnilor Bernheim Frères, celebrii negustori de tablouri ai Franței. Intru în sala unde sunt expuse pânzele futuristilor. Căci expoziția de pictură futuristă e azi la ordinea zilei. Numele adepților domnului F. Marinetti se răsfățâ prin colțuri de pânze abracadabrante. Ce fericire! În Paris, unde poporul apăsesc constitue un flagel, poliția ar fi neputincioasă dacă bandiții nu s'ar ucide între dâșii, împutinând ei înșiși numărul făcătorilor de rele. Și mă bucur când văd că futurismul a ucis cubismul. Căci, orice s'ar spune, cubismul e mort și îngropat; futurismul i-a dat lovitura de grație, întocmai după cum cubismul a distrus și el mișcarea așa zișilor independenți. De sigur că mâne o formulă nouă de artă, va nimici futurismul. Lucrul e fatal, și nu e făcut să întristeze pe adevărații artiști.

Să vă vorbesc dar de expoziția pictorilor futuristi. Dar ce? Vă mărturisesc perfecta mea incompetență. N'am înțeles nimic. Am văzut tablouri înfățșând cai cu câte douăsprezece picioare și fațade de case formate dintr'o singură fereastră, care se întinde dela un capăt la celălalt al clădirei. Futuristi ne explică, cumcă monstrul cu douăsprezece picioare ar fi calul așa cum îl vede ochiul omenesc în fuga mare; tot așa, trecând în goana trăsuri în fața unei case, toate ferestrele acelei case se confundă în ochii noștri într'o singură fereastră. După aceea am văzut o pânză care nu reprezintă decât un haos de culori, verzi, galbene, albastre, portocalii; n'am deslușit nici un desen, nici un plan, nimic, nimic... Am cerut să mi se explice și mie acel tablou și mi s'a spus că ar fi mișcarea unei raze de lună în descompunerea ei. Ciudat, foarte ciudat! Futuristul care mi-a dat această lămurire a privit cu milă chipul meu care exprimă perplexitatea cea mai complectă. Va fi având dreptate — mai știi?...

Ba nu, n'au dreptate futuristi, după cum m'am putut convinge, privind mai amănunțit tablourile expuse. Am constatat că unii din pictorii cari expun își cunosc meseria, pe care o aplică în a d'ins în mod grotesc. Gustul de reclamă, de o notorietate ieftină, îi împinge pe acești oameni la o rătăcire conștientă, omagiu adus snobilor imbecili ai Parisului. Așa zișii pictori futuristi nu sunt așadar, decât niște farsori, întocmai ca și cubiștii. În haosul artistic și literar al Parisului, în vieța sbuciumată a acestui mare oraș, unde scriitorii și artiștii au nevoe de o muncă enormă, susținută de un real talent pentru a ieși din obscuritate, sunt din păcate ființe a căror dorință de a răsbi cât de curând, îi sfătuește să-și pângărească talentul, dacă îl au, și să apară publicului sub patronajul așa zișilor snobi. Este adevărat, însă, că gloria lor este subredă ca și producțiunea lor. Și dupăce stărnesc hohotele de răs ale unora, mânia altora, recad în întunerecul din care au ieșit.

Este totuș trist când te gândești că oamenii aceștia reușesc ori și cum să atragă cătuși de puțin atenția publicului. Păcatul cel mare al spiritualului popor parizian este mai ales în însuflețirea cu care primește orice noutate în artă, fie chiar pentru a o batjocori. Și cu toate acestea ar fi atâtea lucruri demne de

atenția Francezilor și față de cari ei arată o culpabilă neglijență. Așa bunăoară; de vreo câțiva ani încoace milionarii americani transpoartă peste ocean adevărate comori artistice, luate de pe pământul Franței. Tablouri, statui, frize decorative, toate din glorioasa epocă a renașterii, părăsesc această țară cu o necrezută ușurință. Zilele trecute, un american bogat a cum-părat încântătoarea și antica clădire zisă a reginei Bérengère, din orașul Mans. Bogătașul Yanken are de gând să o transpoarte piatră cu piatră în Statele-Unite, unde o va edifică din nou, dându-i aspectul pe care l-a avut aci. În sfârșit, la vestea aceasta gazetele pariziene s'au alarmat; publiciștii francezi au reușit să miște opinia publică; se pare că autoritățile nu vor permite de aci încolo acest fel de trafic. Într'adevăr, dacă nu i s'ar pune capăt, nu m'aș miră ca mâne să fie duse în America până și adorabilele castele medievale de pe malurile Loirei.

În vremea aceasta, casa lui Corneille, situată în orașul Rouen amenință să se prăbușească. Și în acest caz Francezii au dat dovadă de o nepăsare quasi criminală. Admiratorii marelui tragedian au încercat în mai multe rânduri să adune fonduri pentru întreținerea acestei case — dar fără succes. La urma urmelor se va sfârși prin a se ajunge la o soluțiune, nu e vorba, dar este destul de trist că lucrurile au ajuns până aci. Acelaș exemplu l-am avut și cu muzeul Balzac. Cu câtă trudă, cu câtă greutate a fost el înghebat. În privința aceasta Englezii și Germanii ne sunt hotărît superiori. Gândiți-vă, cu câtă pietate sunt îngrijite și menajate casa lui Shakespeare și aceea a lui Goethe!

Grație campaniei de presă din ultimul timp, în fa-voarea unei reacțiuni, vom avea în curând, la Paris, o Casă a poeților. Ideia este originală și pe cale de realizare. Într'un colț fermecător din Avenue du Bois de Boulogne, lângă porte de Madrid, se va clădi o casă în care se vor așeză toate obiectele, manuscrisele poeților francezi cu renume, obiecte cari nu fac parte din muzeele singulare ale răposaișilor, ci sunt împrăștiate în toate părțile. Vom putea vedeă deci lucruri cari au aparținut lui Molière, Racine, Corneille, Boileau, Chénier, Musset, Vigny, Hugo, Baudelaire, Verlaine, etc. Nu cunosc nimic mai pitoresc decât col-țișorul unde se va înălță Casa poeților. Am trecut ieri pe acolo, sub un cer adorabil, în care scânteia un soare de primăvară. Iarba verde din Avenue de Boulogne mi-a desfățat privirea.

Și pe când mă întorceam spre casă, am deosebit printre măștile de carnaval, un diavol de băiat deghizat în Cyrano de Bergerac. Vederea lui, mi-a amintit de svonul care a circulat prin presa străină, cu privire la așa zisul divorț al lui Edmond Rostand. Îmi iau voie să vă anunț că știrea e perfect neîntemeiată. Nu mai departe de săptămâna asta m'am întâlnit cu un poet francez, care îl cunoaște personal pe ilustrul autor al lui Chantecler și care mai este și înrudit cu soția acestuia, Rosemonde Gérard. Căs-nicia lor, m'a asigurat prietinel meu, e mai senină ca oricând. Niciodată Edmond Rostand nu și-a iubit

mai mult soția, care merită să fie adorată. Și cu prilejul acesta, am aflat și o anecdotă, absolut autentică și inedită, cred, asupra lui Edmond Rostand. Dați-mi voie să v'o povestesc, căci este foarte interesantă.

Toată lumea știe că imensul și fulgerătorul succes al piesei *Cyano de Bergerac*, eră cât pe-acel să aibă o influență nefastă asupra ilustrului poet. Într'adevăr, nu găsim în toată istoria literaturii franceze un caz mai complex de triumf desăvârșit, ca acela care într'un interval de douăzeci și patru de ore a făcut din Edmond Rostand, obscur până atunci, un scriitor cu renume universal — și ce renume! Atât de puternică a fost beția acestui succes, încât a sdruncinat serios nervii poetului. Câteva luni, Edmond Rostand a fost amenințat de nebunie. Vorbea singur, gesticulă, nu voia să știe de nimeni și d-na Rostand l-a surprins de mai multeori adresându-se obiectelor din casă: scaunelor, mesei, etc., căora le strigă că el este un om de geniu. Apoi, a urmat o epocă de desfindere. Într'o bună zi, Rostand și-a venit cu totul în fire. Acum eră modest și abătut. Eră într'o după amiază; poetul ședea lângă soția sa. Afară de ei nu mai eră nimeni în oda. Deodată Edmond Rostand își răzîmă capul de umărul tinerei femei și isbucni într'un plâns desnădăjduit. Apoi, printre lacrimi și sughituri, a repetat de mai multeori: „La vie est si belle... si belle... j'ai la richesse, j'ai la gloire, j'ai tout ce qui rend heureuse... et dire que je mourrai un jour!...”

Cuvinte cari, rostite în astfel de împrejurări, îți dau de gândit. Ele amintesc pe sumbrul *Eclesiast* sau, din literatura modernă, anumite pagini din *Guy de Maupassant*.

Adrian Corbul.

Însemnări.

Expoziția pictorului M. Teișanu. În cocheta și eleganta galerie „Cosânzeana” din București s'a deschis la 11 Ianuarie întâia expoziție a pictorului M. Teișanu, un tânăr artist care s'a afirmat ca un adevărat talent încă de când s'a ivit la salonul oficial din 1910 și 1911. Deastădată Teișanu expune pe seama sa proprie 50 de pânze frumoase, nuduri, flori, peisaje, interioare, în ulei, pastel și desemnuri în cari se arată bunul interpret al naturii și finul colorist remarcat dela întâiele tablouri văzute de cunosători.

Adevărul și sinceritatea ce se aleg din opera acestui artist l-au ridicat sus în ochii celorce urmăresc mișcarea artistică din țară. A. S. Regală Principesa Maria a României, totdeauna trează la manifestările de artă, vizitând această expoziție și felicitând pe pictorul de succesul său rar, are ținut două pânze delicate: O grădă de pruni și Casa de țară pe timp noros.

Pentru publicul din Ardeal și cetătorii noștri cari n'au avut parte să vadă interesanta expoziție a lui M. Teișanu, reproducem în numărul de față, după fotografiile originale, două dintre cele mai de seamă lucrări ale pictorului: Copil în flori și Colț de pridvor.

⌘

Episcopia greco-catolică maghiară. În numărul trecut ne-am ocupat pe larg de atacul plănuț de statul ungar împotriva naționalității noastre prin înființarea episcopiei gr.-cat. maghiare. Am spus că avem cea mai desăvârșită încredere că biserica noastră unită va și să se apere cu energie de această lovitură perfidă a guvernului unguresc. În zilele trecute s'a și ținut la Blaj o conferință episcopescă sub președinția I. P. S. Sale Mitropolitului Dr. Victor Mihaly de Apșa, la care au luat parte câțiva laici și câțiva protopopi din părțile Murășului, Giurgeului, Treiscaunelor și Odorheiului, din parochiile cărora se proiectează un vicariat al episcopiei gr.-cat. maghiare. Conferința episcopescă a hotărât să prezinte, în acelaș timp, atât scaunului apostolic din Roma cât și guvernului unguresc un memoriu, în care să protesteze împotriva înființării acestei episcopii și să arete primejdiile acestui atentat îndreptat împotriva bisericii noastre unite. Sperăm că scaunul papal va da și de astădată ascultare cererii juste a poporului românesc și va zădărnici intențiile de maghiarizare ale guvernului țerii, scăpând biserica unită română de o criză cu urmări incalculabile.

⌘

Privighetoarea Suediei. În săptămâna trecută s'a abătut prin orașul nostru o cântăreață a Nordului, Valborg Svardström-Werbeck, care ne-a făcut să simțim câteva clipe fiorii artei superioare. Și-a început concertul cu aria clopoștelor din opera „Lackmé”, a interpretat mai multe cântece din Brahms, Schubert, Weingarten, Wolf, Urban și Scarlatti, terminând cu minunatele cântece ale țării sale. În toate s'a adevărit o privighetoare rară, care, cu gama bogată a vocii șale sigure și cu temperamentul ei variat, a încântat publicul sibiian, ce umpluse sala dela „Gesellschaftshaus”.

Uitându-ne la ființa asta voinică, simplu îmbrăcată și ascultând fineța și volubilitatea vocii șale, am întrezărit un moment firea poporului din peninsula scandinavă, pentru care avem atâtea simpatii. Acest popor mic prin sobrietatea vieții lui, prin tradiția unei culturi naționale și prin energia lui sufletească a știut să se impună ca un factor cultural în lumea întreagă. În multe privințe ne poate sluji drept pildă și îndemn, că și popoarele mici, prin o educație sufletească sistematică și stăruitoare, pot cuceri culmile artei și ale civilizației.

Privighetoarea Suediei ne-a trezit în suflet, pe lângă fiorii artei, și nădejdele de biruință ale culturii românești, pentru care își sbuciumă vieța întreagă o seamă de visători dela noi.

⌘

Expoziția de industrie casnică românească. Colecțiunea doamnei Maria Cosma va fi deschisă numai dela 3 Martie până la 31 Martie n. a. c. în fiecare zi dela orele 10—12 a. m. și dela 2—4 p. m. în Strada Schewis Nr. 15. Taxa de intrare e de K — 50. Venitul este destinat pentru școala „Reuniunii femeilor române din Sibiu”.